

УДК 378.147 (73)

МАРИНА ІКОННІКОВА

м. Хмельницький

ikonnikova@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США

У статті проаналізовано основні форми, методи і технології професійної підготовки філологів в університетах США. Наголошено на основних підходах (індуктивний, дедуктивний та функціональний), які становлять основу організації навчання філологів. Схарактеризовано переваги електронної та змішаної моделей навчання майбутніх філологів. Розкрито специфіку використання в американській освітній практиці інтерактивних та рефлексивних методів навчання. Особливу увагу приділено використанню інформаційно-комунікаційних технологій та мультимедійних засобів навчання. Зроблено висновок про ефективність впливу цих технологій на формування професійних компетенцій майбутніх філологів.

Ключові слова: філолог, організація навчання, моделі навчання, інтерактивні методи і технології, медіазасоби, США.

На сучасному етапі розвитку філологічної освіти американські університети докладають зусиль для оптимізації навчального процесу в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх філологів здійснюється на основі науково обґрунтованої методології, побудованої на засадах філософії, психології, лінгвістичної когнітивістики, медіапедагогіки, лінгводидактики. У системі вищої філологічної освіти в США за останні роки відбувся конструктивний перерозподіл функцій між студентами та викладачами. Студенти посіли центральне місце у навчальному процесі: вони отримали змогу самостійно обирати зміст та методи навчання, визначати послідовність засвоєння навчального матеріалу. Викладачі взяли на себе функції тьюторів, які спрямовують студентів до джерел фактичної інформації, стимулюють до отримання знань про процеси, інструменти та стратегії самостійного або, як його називають, автономного (з англ. autonomous) навчання. Цьому сприяє широка диверсифікація форм, методів та технологій навчання.

Упродовж останніх десятиліть українськими науковцями активно здійснюються дослідження з проблем професійної підготовки філологів у вітчизняному і зарубіжному досвіді. Наукову і практичну цінність мають дослідження українських (Л. Базиль, Н. Бідюк,

С. Данилюк, О. Зіноватна, О. Мартинюк, О. Семенов та ін.) та американських учених (P. Kastberg, W. Lewis, R. Moore, W. Neuman, V. Santibanez, L. Tomei, та ін.). Попри численну кількість наукових розвідок, присвячених проблемі професійної підготовки фахівців філологічного профілю, виявлення процесуальних та технологічних особливостей професійної підготовки філологів в американському досвіді потребує детальнішого вивчення.

Мета статті – розкрити процесуальні засади професійної підготовки майбутніх філологів у системі вищої освіти США.

Інтенсивне впровадження інформаційних технологій в американському освітньому середовищі зумовило використання *традиційної* (відбувається очний контакт між студентами та викладачем), *електронної* (з англ. e-learning) та *змішаної* (з англ. b-learning) моделей навчання. Науково-практичний інтерес становлять електронна та змішана моделі. *Електронна* модель охоплює усі форми комп'ютерно-фасилітованого аудиторного або самостійного (синхронного, асинхронного) навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій: у режимі «онлайн», за допомогою локальних комп'ютерних мереж, віртуальних аудиторій, цифрових засобів навчання. Модель найбільш ефективно застосовується для дистанційної форми навчання філологів. *Змішане навчання* поєднує традиційні та Інтернет-орієнтовані

технології, що одночасно задовольняє потреби студентів в очній та інтерактивній комунікації. До переваг такої моделі, порівняно з традиційною, віднесено практику асинхронного навчання, незалежно від місцезнаходження учасників навчального процесу, а також можливість ефективної адаптації форм організації навчання до індивідуальних потреб студентів. Значний обсяг інформації подається шляхом комбінування традиційних та гіпертекстових матеріалів з мультимедійними засобами (звучками, відеофайлами, посиланнями на інші електронні джерела інформації). Така організація навчання дає змогу студентам-філологам обирати послідовність опрацювання інформаційних джерел, розглядати матеріали, що містять суперечливі погляди на вирішення тих чи інших проблем. Існування локальних та глобальних інформаційних мереж сприяє обміну інформацією між учасниками навчального процесу, активному обговоренню проблемних питань у будь-який зручний для користувачів час.

Ураховуючи особливості кожної з моделей навчання, видозмінюються і традиційні форми організації навчального процесу (навчальні заняття (лекції, практичні заняття, семінари, лабораторні роботи, індивідуальні заняття, консультації), самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи), методи та технології навчання. Враховуючи специфіку професійної підготовки філологів, найбільш популярними визнано: класичні лекції-розповіді, лекції-дискусії, лекції-аналізи окремої ситуації, лекції-консультації, лекції-презентації [7; 8]. Ці лекції *характеризуються* пожвавленням навчального процесу, *високим ступенем* зворотнього зв'язку між викладачем та студентами, активним обміном думками, високим рівнем розвитку пізнавальної діяльності студентів, розвитком аргументованого, образного та критичного мислення тощо. Практичні заняття та семінари мають на меті безпосереднє формування вмій та навичок професійної діяльності, визначених тематикою навчальної програми. Вони передбачають виконання та перевірку практичних завдань, обговорення помилок, пропозицій студентів щодо шляхів вирішення поставлених завдань, порівняння та оцінювання отриманих результатів роботи.

На думку Н. Бідюк, концепція навчання мови і літератури у зарубіжній освітній практиці реалізується за допомогою інтерактивних та рефлексивних форм і методів навчання, а саме: мікрогрупового обговорення, асинхронних дискусій, групової роботи над проектами («project-based learning»), візуалізації, брейн-стормінгу, семантичних графів, інтелект-мап, методу ланцюгових асоціацій, імітації, симуляції, «ситуації успіху», презентації наукових відкриттів («discovery-based learning») тощо. Для формування іншомовної компетентності викладачі використовують інноваційні дослідницькі методи викладання, а саме: дослідницько-кероване («research-led teaching»), *дослідницько-орієнтоване* («research-oriented teaching»), *дослідницько-пошукове* («research-based teaching»), дослідницько-інформаційне («research-informed teaching»), дослідницько-практичне («research-tutored teaching») викладання, що спрямовані формування навичок здійснення самостійних досліджень; залучення до процесу пізнання і формування самомотивації до наукової дискусії; розвиток аналітичного, критичного і компетентнісного мислення; формування наукового світогляду [1, 110–111; 2].

Вивчення теоретичного та практичного досвіду підготовки філологів в університетах США показало, що організація навчання таких фахівців здійснюється на основі трьох підходів: індуктивного, дедуктивного та функціонального. *Індуктивний* підхід полягає в опрацюванні попередньо підібраних викладачем текстових матеріалів. Викладач перевіряє, виправляє помилки та обговорює їх разом зі студентами. На основі розглянутих матеріалів формулюються рекомендації щодо вирішення тих чи інших проблем і наприкінці узагальнюються результати роботи. Тексти обираються за такими критеріями: тематикою, жанрами, рівнем складності. В останньому випадку складність тексту може визначатися його лексичним наповненням (кількістю спеціалізованої термінології), структурою (мовним дискурсом) та культурним навантаженням (розбіжністю традицій комунікації). Перевагою цього підходу, на нашу думку, є «реалістичність» лінгвістичних проблем, оскільки вони розглядаються у

цілісному контексті, що максимально наближує навчальну діяльність до професійної. *Дедуктивний* підхід передбачає оволодіння технікою аналізу окремих мовних та літературних явищ. Завдання викладача – визначити основні проблеми та підібрати навчальні матеріали, які б належним чином ілюстрували ці проблеми. Труднощі полягають у необхідності пошуку цілісних текстів, а не виокремлених з контексту речень, оскільки робота з окремими реченнями з методичної точки зору вважається малоефективною. Перелік проблем формується на основі результатів порівняльно-лінгвістичних досліджень (різниця між вихідною та цільовою мовами), порівняльної лінгвістики (різниця між дискурсами текстів вихідної та цільової мов: наприклад, позначення початку і закінчення дискурсу, часових і просторових відношень, логічних зв'язків між подіями, ідентифікація учасників подій, смисловий наголос, авторські ремарки тощо), прийомів перекладу лексичних одиниць (наприклад, запозичення, калькування, буквальний переклад, транспозиція (використання однієї мовної форми у функції іншої), модуляція (смисловий розвиток при перекладі), еквівалентний переклад, адаптація тощо). Перевагою цього підходу є можливість охоплення широкого спектру мовних та літературознавчих проблем. Недолік полягає у використанні невеликих (часто не більше одного-двох речень) не пов'язаних між собою уривків текстів для розгляду окремої проблеми, тоді як професійний філолог-словесник працює з більшими за обсягом цілісними за своєю структурою матеріалами. *Функціональний* підхід орієнтується на формування системи навичок професійної діяльності. Викладач визначає, які саме навички потрібно розвинути у студентів і спрямовує навчальний процес на досягнення поставленої мети. Так, наприклад, навички відходження від лінгвістичної форми можна розвивати з допомогою внутрішньомовних трансформацій (перефразувань) у вихідній або цільовій мові, навички визначення основної думки тексту – пошуком ключових слів, реферуванням, написанням анотацій до текстів тощо. Перевагою такого підходу є його орієнтування на систему навичок практичної діяльності майбутнього фахівця.

Недоліком вважаємо недостатню готовність студентів до вирішення важливих мовних проблем, що враховуються дедуктивним підходом [4, 89].

Як показує практика окремих американських університетів, у процесі підготовки філологів доцільними є використання соціально-педагогічних підходів, а саме: *«менеджменту власних знань»* (personal knowledge management) та *кількісно-якісного* (qualitative and quantitative approach) [3; 6]. Особливо ефективними вони є для формування ключових компетенцій.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів відбувається шляхом використання *методу моделювання реальних ситуацій професійної діяльності* (наприклад, робота у команді, обмеження терміну виконання завдання), *ігрового методу* (наприклад, рольова гра, в якій студенти виконують різні ролі), *методу «мозкового штурму»* (груповому формуванні ідеї щодо вирішення тієї чи іншої проблеми), *аналізу окремої ситуації* (розглядаються реальні приклади з перекладацької практики), *методу круглого столу* (заслуховування, обговорення, аналіз доповідей студентів), *методу помилок*. [10].

Лабораторні заняття є важливою формою організації навчання для філологів, які відбуваються у спеціальних лінгволабораторіях (PC labs, laptop, loan service), оснащених високоякісними технічними засобами та технологіями. Окрім аудіо- та відеотехніки, комп'ютерної техніки, лінгафонного обладнання, студенти мають можливість працювати з новітніми програмним забезпеченням на зразок «language partner» та «language evaluator», електронними глосаріями та базами даних, що їм дає змогу зробити аналіз власного мовлення, визначити помилки та шляхи їх виправлення, зосередити увагу на суттєвих помилках за допомогою індикатора їх значення, переглянути записаний файл та обговорити результати з викладачем, а також дозволяє викладачам створювати базу даних з коротких відеосегментів мовлення різної тематики, моделювати реальні комунікативні ситуації та розігрувати діалоги з інтерактивними партнерами. Однією з важливих складових підготовки філологів є розвиток навичок

роботи з мережею Інтернет. Студенти здійснюють пошук та дослідження матеріалів (каталогів продукції, специфікацій, інструкцій, науково-популярних статей) іноземною мовою, розробляють власні веб-сайти, замовляють необхідну навчальну літературу. Електронна пошта дозволяє спілкуватися з викладачами, відсилати їм роботи на перевірку, отримувати результати з усіма необхідними виправленнями та коментарями. Найбільш продуктивними є електронні лектори, підручники, енциклопедії, словники, 3D-панорама, ситуаційно-рольові та інтелектуальні ігри з використанням штучного інтелекту, телеконференції, віртуальні тури, програмовані тести, презентації, відеоматеріали, соціальні мережі («Facebook», «Twitter», «Skype», «Myspace», «Hi5», «Bebo», «MSN»)ю

Матеріально-технічна база університетів дає змогу активно використовувати інноваційні інформаційно-комунікаційні технології, зокрема: р-HInT, Instructional Kitchen Studio (IKS), PROPEL, IdeaBoard, WWW E-TCL, CodEx, WebICL, PROMASTER, DLNRS та ін. Ці технології є водночас засобом навчання (забезпечують процес пізнання, формування індивідуального стилю майбутньої професійної діяльності, навичок критичного мислення, самостійної пізнавальної діяльності, дослідницької позиції в навчанні), предметом вивчення (знання та практичне використання сучасних методів обробки даних, необхідних у професійному середовищі) та інструментом вирішення професійних задач (формування вмінь прийняття рішень). Вивчення професійно-орієнтованих дисциплін відбувається на базі таких ліцензійних програм, мов та технологій, як: інструментарій розробки програм (Java, C#, F#, Python, .NET, SQL, CSS, HTML, PHP, Javascript, Prolog, LISP), розробки програмного забезпечення (IBM Rational Software Architect), організації баз даних (MySQL, MS SQL SERVER, ORACLE); **повнофункціональний інструментарій створення бізнес-додатків** (Sybase Power Designer, MS Visio), системи управління (IBM DB2) та проектування баз даних (AllFusion ERwin Data Modeler); засоби розробки модульних кросплатформних додатків Eclipse 3.5 (Galileo); засоби розподіленої обробки (GRID) [5; 9].

Використання ІКТ у навчанні філологів («квізи», «чати», «вікі», форуми, глосарії) сприяє поглибленню лінгвістичних знань; підвищенню рівня культурної компетенції; формуванню дослідницьких навичок (розвиток тематичної компетенції); удосконаленню техніки перекладу; ознайомленню з професійними аспектами перекладацької діяльності (виконання завдань за наявності часових обмежень, спілкування з клієнтами тощо); формуванню навичок редагування перекладів та забезпечення якості перекладацьких послуг; набуттю умінь координувати перекладацькі проекти, працювати у команді; формуванню навичок роботи з термінологічними базами; стимулюванню автономного навчання та самооцінюванню.

Серед освітніх пріоритетів визначено мультимедійні технології, які допомагають інтегрувати й розширювати навчальну інформацію завдяки графічним, анімаційним, відео та звуковим ресурсам. Особливо важливою є паралельна презентація візуальної і звукової інформації, яка забезпечує поліпшення її сприйняття майбутніми філологами. Базовані на принципі наочності, мультимедійні технології поліпшують процес запам'ятовування нового навчального матеріалу; розширюють можливості тренування іншомовної фонетики завдяки прослуховуванню аудіозаписів та відеопереглядів навчальних матеріалів від носіїв мови, суттєвою мірою допомагаючи студентам-філологам подолати мовні бар'єри; надають доступ до автентичних демонстраційних показів і презентацій зарубіжних навчальних матеріалів, що розміщені в мережі Інтернет; стимулюють активне опанування іноземної мови через безкоштовний і щоденний доступ до іншомовних електронних словників, енциклопедій, версій інтернет-журналів, газет; урізноманітнюють варіанти самостійної наукової діяльності та пошуку навчальної інформації; інтенсифікують навчальний процес.

Як підсумок, варто підкреслити, що організація якісної професійної підготовки філологів в університетах США передбачає використання сучасних інноваційних форм, методів і технологій навчання. Це сприяє *розвитку* пізнавальної та творчої активності філологів,

формуванню професійних компетенцій, інтенсифікації взаємодії учасників навчально-виховного процесу, створенню професійно-орієнтованого середовища. Використання прогресивних ідей американського досвіду сприятиме удосконаленню організаційно-дидактичних та методичних засад професійної підготовки філологів в українській освітній практиці.

Подальшими напрямками дослідження вважаємо вивчення діагностичного інструментарію у формуванні професійної компетентності філологів в американському досвіді.

Список використаних джерел

1. Бідюк Н. М. Концептуальні засади професійної підготовки фахівців з прикладної лінгвістики у США / Н. Бідюк // Порівняльна професійна педагогіка — 2013. — Вип. 2. — С. 105—116.
2. Бідюк Н. М. Європейські орієнтири в обґрунтуванні концептуальних засад професійної іншомовної освіти / Н. Бідюк // Освіта для сучасності = Edukacja dla współczesności: зб. наук. пр. : у 2 т.; редкол.: В. Г. Кремень (голова) [та ін.] (члени редколегії). — Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. — Т. 2. — С. 390—399.
3. Agnihotri R. The Effective Use of Technology in Personal Knowledge Management: A Framework of

Skills, Tools and User Context / R. Agnihotri, M. Troutt // Online Information Review, 2009. — Vol. 33, No 2. — P. 329—342.

4. Kastberg P. Personal Knowledge Management in the Training of Non-Literary Translators [Electronic Resource] / P. Kastberg // The Journal of Specialized Translation. — 2009. — Issue 11. — P. 88—101. — Mode of access : http://www.jostrans.org/issue11/art_kastberg.php. — Загол. з екрану. — Мова англ.
5. Moore R. C. Intelligent Selection of Language Model Training Data / R. C. Moore, W. Lewis // In Proceedings of the ACL 2010 Conference Short Papers, ACL-Short, Stroudsburg, PA, USA. Association for Computational Linguistics. — P. 220—224.
6. Neuman W. L. Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches / W. L. Neuman. 7 ed., Pearson, Boston, USA, 2011. — 594 p.
7. Santibanez V. E. Advanced Translator Training in the United States [Electronic Resource] / V. E. Santibanez. — Mode of access : isg.urv.es/cttt/cttt/research/santibanez.doc. — Загол. з екрану. — Мова англ.
8. Shearer R. L. Classroom Design for Video Conferencing [Electronic Resource] / R. L. Shearer. — Mode of access : http://www.ncef.org/rl/Community_Colleges.cfm. — Загол. з екрану. — Мова англ.
9. Tomei L. A. Online Courses and ICT in Education: Emerging Practices and Applications / L. A. Tomei. — IGI Global, 2010. — 468 p.
10. Weisberg H. F. The Total Survey Error Approach: A Guide to the New Science of Survey Research / H. F. Weisberg. — University of Chicago Press, 2005 — 336 p.

MARYNA IKONNIKOVA

Khmelnitskyi

TECHNOLOGICAL COMPONENT OF PHILOLOGISTS' PROFESSIONAL TRAINING AT AMERICAN UNIVERSITIES

In the article main forms, methods and technologies of philologists' professional training at American universities have been analyzed. Main approaches (inductive, deductive and functional) that form the basis of philologists' learning organization have been emphasized. The advantages of electronic and blended models of philologists' learning have been characterized. The specificity of using interactive and reflexive learning methods in American educational practice has been revealed. Special attention has been paid to the use of information and communication technologies and multimedia learning. It has been concluded that these technologies influence the efficiency of forming future philologists' professional competences.

Key words: philologist, learning organization, learning models, interactive methods and technologies, media, the USA.

МАРИНА ИКОННИКОВА

г. Хмельницький

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ФИЛОЛОГОВ В УНИВЕРСИТЕТАХ США

В статье проанализированы основные формы, методы и технологии профессиональной подготовки филологов в университетах США. Отмечены основные подходы (индуктивный, дедуктивный и функциональный), которые составляют основу организации обучения филологов. Охарактеризованы преимущества электронной и смешанной моделей обучения будущих филологов. Раскрыта специфика использования в американской образовательной практике интерактивных и рефлексивных методов обучения. Особое внимание уделено использованию информационно-коммуникационных технологий и мультимедийных средств обучения. Сделан вывод об эффективности влияния этих технологий на формирование профессиональных компетенций будущих филологов.

Ключевые слова: филолог, организация обучения, модели обучения, интерактивные методы и технологии, медиасредства, США.

Стаття надійшла до редколегії 03.12.2016